Sfântul Teodor Studitul (759-826)

Cateheza a noua a Sfântului Părintelui nostru și Mărturisitorului Teodor, Starețul de la Studion, către ucenicii lui

Despre Pogorârea Sfântului Duh și despre moartea sărmanului Evprepian[1]

traducere din limba greacă și note de Lector Univ. Dr. Octavian Gordon

Frați și părinți, ne aflăm la Cincizecime, la Pogorârea Sfântului Duh, căci zice Domnul: De folos vă este ca Eu să plec; căci dacă Eu nu voi pleca, Mângâietorul nu va veni la voi; iar dacă voi pleca, Îl voi trimite la voi; și când va veni Acela, vă va călăuzi la tot adevărul (In. 16, 7-8.13). O, ce făgăduință și ce învrednicire! Nu a făgăduit că va trimite un înger sau un om, ci pe Însuși Duhul, Cel deoființă cu El! Prin urmare, urcă la ceruri Fiul cel Unul-Născut, după ce a împlinit lucrarea Tatălui; Se pogoară Duhul cel Sfânt, nu alt Dumnezeu, să nu fie! Dar Alt Mângâietor, precum este scris, și o, negrăită iubire de oameni! Dumnezeu ni se face nouă Mângâiere! Așadar, [ne] mângâie sufletul strâmtorat și căznit, ca să nu-și piardă nădejdea în necazuri; și dă mărturie Sfântul Apostol, zicând: Din afară lupte, dinăuntru temeri; dar Cel Ce mângâie pe cei smeriți, Dumnezeu, ne-a mângâiat cu venirea lui Tit (2 Cor. 7, 5-6). [Ne] mângâie inima înspăimântată de înfricoșările dracilor, ridicând-o, prin îndrăznire, la starea de bărbăție nezdruncinată. Și mărturisește Sfântul David, zicând: Tu, Doamne, m-ai ajutat și m-ai mângâiat (Ps. 85, 17). [Ne] îndeamnă[2] mintea învrăjbită să aducă pace și liniște. Și mărturisește Apostolul, zicând: Așadar, pentru Hristos solim, ca și cum Dumnezeu ar îndemna prin noi: vă rugăm, pentru Hristos, împăcați-vă cu Dumnezeu! (2 Cor. 5, 20). Ai văzut ce pogorământ de nepătruns [cu mintea]? Ai văzut ce dar necovârșit? Sus, Fiul Unul-Născut mijlocește la Tatăl pentru noi, după cum este scris: Care și este de-a dreapta Tatălui, Care și mijlocește pentru noi (Rm. 8, 34). Jos, Duhul cel

1 Este vorba de același Evprepian (gr. Εὐπρεπιανός, lat. Euprepianus) căruia Sfântul Teodor i se adresează în *Scrisoarea 36* (PG 99, 1031 sqq.) și în *Scrisoarea 41* (PG 99, 1057 sqq.). A. Tougard, adnotatorul ediției lui Emmanuel Auvray (Paris, 1891), menționează și alte locuri în care Evprepian este amintit, în special în corpusuri epistolare la al căror conținut nu am avut acces.

2 În limba greacă, verbul παρακαλέω, din aceeași familie de cuvinte cu Παράκλητος (Mângâietor) înseamnă, printre altele, și *a mângâia*, dar și *a îndemna*. De aceea, jocul de cuvinte din original nu poate fi redat în limba română. De asemenea, gr. Παράκλητος înseamnă și cel care te asistă într-un proces, avocat, de unde și ideea de intermediar, mijlocitor .

Sfânt mângâie în felurite chipuri. Ce-I vom răsplăti Domnului pentru acestea? Trebuie degrabă să luăm aminte[3] la cele ce urmează, zicând: Toate oasele mele grăi-vor: Doamne, Doamne, cine este asemenea Ţie, Tu, Care pe sărac îl izbăveşti din mâna celor mai tari decât el şi pe sărac şi pe sărman din [mâna celor] care-l răpesc pe el (Ps. 34, 10). Şi iarăşi: Ajutorul meu de la Domnul, Cel Ce a făcut cerul şi pământul (Ps. 123, 8). Şi: De nu mi-ar fi ajutat mie Domnul, puţin ar fi lipsit să nu se sălăşluiască sufletul meu lângă iad (Ps. 93, 17). Şi iarăşi: Domnul este ajutorul meu şi nu mă voi teme de ce-mi va face mie omul (Ps. 117, 6). Aşadar, de vreme ce avem un astfel de Mângâietor, pe Duhul cel Sfânt, Puterea nebiruită, pe Marele Apărător, Dumnezeu şi Luptător împreună cu noi, să nu ne înfricoşăm, fraţi şi părinţi, de teama vrăjmaşului, să nu ne îngrozim de puterile potrivnicului; ci, ca unii care Îl avem pe El părtaş şi ajutător alături de noi în luptele nevoinţei şi ale mărturisirii, să ne dăm silinţa cu şi mai multă vitejie şi statornicie să ne petrecem viaţa zi de zi, fără să fim momiţi de înşelăciunile balaurului, fără să ne lăsăm slăbănogiţi de neîncetatele lui năvăliri asupra noastră. Să ne stingem focul iubirii[4] trupeşti, fiindcă acesta aprinde casa sufletului nostru. Nu este plăcere, ci durere adâncă; nu este prilej de veselie, ci este o ieşire din sine a minţii şi o înstrăinare vicleană. Şi aceasta o ştiu preabine cei care şi-au spălat turbarea trupului şi care au înflăcărare numai către Dumnezeu. Ce ar putea să fie mai dulce şi mai desfătat decât aceasta[5]? De bună seamă, unul ca acesta[6] [este] în trup şi mai presus de trup, în lume şi mai presus de lume, în viaţa de aici, dar trăind mai presus de cele văzute. Într-unul ca acesta valurile harului, mişcate de adierile blânde ale Duhului, liniştesc sufletul cu desăvârşire. Dar ce [se întâmplă]? Iubirea de plăceri, atunci când ne biruie, atât de mult ne abate şi atât de mult ne sminteşte[7], încât ne apleacă până jos, la pământ, la trup, la sânge, şi de acolo ne înstrăinează cu totul de Bunul Dumnezeu. N-aţi auzit ce a păţit nefericitul de Evprepian? Căci de curând am primit vestea că a murit; şi a murit – o, sărmanul de mine! – nu de moartea vremelnică, ci de cea veşnică, fiindcă s-a încurcat cu Eva, sfâşiindu-şi viaţa din pricina ei. Vai, ce a păţit, nenorocitul! Ştiţi cum strălucea înainte, deasupra capului lui, făclia bunei-credinţe şi a bunei-vieţuiri. Oare nu a fost închis el împreună cu mine odinioară, pentru mărturisirea credinţei? La Sacudion[8] n-a fost înaintat el la treapta de iconom? Oare nu pentru mărturisirea noastră de credinţă şi-a dat jos veşmântul ca să intre în vâltoarea luptei din arenă, fiind biciuit în două rânduri şi răbdându-le pe toate vitejeşte? Ce s-a întâmplat apoi? Având el, ca iconom, punga cu bani a mănăstirii şi cele ce se pun într-însa, ameţit de aur şi lăsându-se pătruns de iubirea de arginţi, precum Iuda, L-a trădat – vai! – pe Hristos, fiindcă, pe de o parte, s-a dezbrăcat de făgăduinţa fecioriei, iar pe de altă parte, a cumpărat, precum Ghehazi (4 Împ. 5, 20-27), ogoare şi vii, vite şi oi, şi a moştenit nu numai lepra aceluia, ci, după socotinţa mea, ceva mai groaznic de-atât. Iată, fraţii mei, ce lucrează iubirea de arginţi. Să fugim, rogu-vă, de patimă, fiindcă aceasta este locul unde se meşteşugeşte trădarea. Iată ce poate aduce lipsa credinţei. Să fugim de întuneric, fiindcă

3 Litt.: să ne asumăm ceea ce urmează .
4 În original: ἔρως.
5 Decât a se fi spălat cineva de poftele trupului şi a-L dori numai pe Dumnezeu.
6 Adică unul care şi-a îndreptat dorinca numai către Dumnezeu.
7 Textul original este ceva mai retoric decât am redat noi în traducere: cu atâta abatere ne abate şi cu atâta sminteală ne sminteşte .
8 Sacudion (cunoscută şi ca Sakkoudion) este mănăstirea unde a intrat în monahism Sfântul Teodor (în 781) şi unde era igumen unchiul său, Platon.

acesta ne smulge din îmbrățișarea Stăpânului; să fugim și de orice altă patimă care ne împresoară sărmanul nostru suflet; vorbesc despre mânie, despre pizmă, despre furie, despre iubirea de sine, despre îndărătnicia în propriile păreri, despre vieţuirea în singurătate. Feriți-vă să petreceți în însingurare, ca să fiți feriți de blestemul Domnului care atârnă asupra voastră. Căci zice: Vai de cel singur, că, de ar fi să cadă, nu este nimeni care să-l ridice! (Ecl. 4, 10). Aceasta a păţit cel despre care este vorba: căci, dacă ar fi avut pe cineva împreună cu el, chiar de ar fi căzut, ar fi putut să se ridice din nou, cu ajutorul celui ce l-ar fi însoţit, și ar fi putut să-și plângă iarăși păcatul. Dar, fiindcă nu a avut, a pierit, sărmanul, după ce s-a dus la locul său. Vrednică de plâns și de durere este, fraților, nenorocirea[9] aceasta; iar de pilda aceasta să ne înfricoșăm și să ne cutremurăm[10]. Cel ce stă neclintit, zice Scriptura, să ia aminte să nu cadă! (1 Cor. 10, 12). Cel ce ține calea cea bună, să se păzească să nu se împiedice, luând seama la împiedicarea celui ce s-a aflat dinainte pe calea cea bună. Ar fi zis cineva că mai degrabă ar cădea un înger decât fratele acela; dar, totuși, fiindcă a dormitat, a căzut; iar pricina este iubirea de arginți. Nu v-aș vorbi despre iubirea de arginți, dacă nu v-ați afla în primejdie să cădeți în momeala iubirii de arginți, acum, când fiecare este nevoit să se așeze într-un alt loc, din pricina prigoanei[11], și când trebuie să vă îngrijiți de cele trebuincioase vieții – afară doar dacă nu vă păziți cu multă luare-aminte. Din această pricină, unii aleg să nu aibă un însoțitor, ca să poată să strângă mai mult aur; din această pricină, alții nu se arată dornici nici de iubirea frățească, fiindcă țin patimile sub același acoperiș cu ei; din această pricină, nici picioarele nu pot să le stea liniștite, ci umblă de colo până colo, ca niște cățelandri, doar-doar ar putea să-și însușească ceva bani de la vreun om evlavios; din această pricină, unii și-au cumpărat robi, fiind ei înșiși robi ai patimii, pierzându-și cinstea cuvenită unui stăpân. Alții tot adună, spre folosință, alte lucruri de care nu au neapărată nevoie, făcându-se vânzători și samsari și agonisindu-și câștig neguțătoresc.

…de vreme ce avem un astfel de Mângâietor, pe Duhul cel Sfânt, Puterea nebiruită…, să nu ne înfricoșăm, frați și părinți, de teama vrăjmașului, să nu ne îngrozim de puterile potrivnicului.

Vedeți, fraților, judecata lui Dumnezeu; luați aminte la ochiul cel mare al lui Dumnezeu, care se uită la voi neadormit și de care nu trece nevăzut nimeni, nici de-ar fi săvârșit ceva în cele ascunse ale inimii, ca să nu mai zic de cele pe care omul le face în afara lui. Luați aminte la osânda morții,

9 Litt.: tragedia, sceneta tragică .
10 Litt.: [vrednică] de înfricoșare și de cutremur este pilda.
11 Acest episod amintește de contextul și de consecințele de tristă amintire ale faimosului Decret 410 din anul 1959.

căci şi acum doi fraţi ai noştri au plecat din această viaţă, Miles şi Barnaba, şi alţii doi înainte de aceştia, şi unul câte unul ne ducem dincolo. Să nu înşface moartea pe cineva nepregătit, rogu-vă, şi nici nedesăvârşit. Nu este o mică pierdere lipsirea de Dumnezeu, lipsirea de Împărăţia Cerurilor, judecata şi răsplata cea veşnică, pe care nu o va putea răbda nici un trup, nici măcar închipuită, darămite ajunsă la experienţă. Aceasta ne va ajunge, dacă nu vom săvârşi cele plăcute lui Dumnezeu. Aşadar, ca să putem noi să fugim din calea mâniei ce va să vină peste fiii neascultării (Ef. 5, 6), să înfăptuim, rogu-vă, cele poruncite, să-L cinstim pe Dumnezeu încă de pe acum. Pe cât îşi dă seama cineva despre sine că îi este de trebuinţă, să se curăţească pe sine, să-şi înnoiască sufletul, [călăuzindu-l] înspre voia lui Dumnezeu. Căci aproape este [Domnul] de toţi cei ce-L cheamă pe El (Ps. 144, 18) şi în fiecare zi ne primeşte pocăinţa, în fiecare zi ne ridică păcatele şi neîncetat cu îndemn ne îndeamnă să alegem viaţa cea veşnică, pe care să ne învrednicim a o dobândi, întru Însuşi Hristos, Domnul nostru, Căruia [I se cuvin] slava şi puterea, împreună cu Tatăl şi cu Duhul Sfânt, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

